

Tussendoelenmonitor

Analyseer samen met uw collega's de kwaliteit van het taalonderwijs op uw basisschool. Welke lees- en schrijfdidactieken hanteert u en hoe tevreden bent u daarover? Door de monitor in te vullen krijgt u zicht op risico's en kansen voor het taalbeleid op uw school.

Instelling:

SJABLOON

Datum:

12/05/2020

Kansen en bedreigingen op schoolniveau

Welke kansen en bedreiging laat de monitor zien?

Allereerst worden de resultaten weergegeven van de schoolleidervragenlijst, gevolgd door de resultaten van de leerkrachtvragenlijst.

Op basis van de vragenlijst die door de schoolleider is ingevuld, wordt een sterkte-zwakteanalyse gemaakt. Naar aanleiding van deze punten zijn mogelijke kansen en bedreigingen voor uw school geformuleerd. Als school kunt u hier op doorpakken door de sterke punten en kansen te benutten en werk te maken van de zwakke punten en bedreigingen.

Met het team in gesprek

Op basis van de resultaten op de leerkrachtvragenlijst (zie volgende pagina's) en het gesprek met het team hierover kunnen conclusies worden getrokken over de prioriteiten die de leerkrachten stellen. Tevens kan het gesprek over de gegeven antwoorden en vergelijking met resultaten van andere leerkrachten een bewustwordingsproces in gang zetten.

Aan de slag

De resultatensectie van de leerkrachtvragenlijst van de Tussendoelenmonitor geeft per taaldomein suggesties voor praktische publicaties en websites die gebruikt kunnen worden om verbeterlagen te ontwerpen en in de dagelijkse praktijk uit te voeren. Raadpleeg daarvoor bijvoorbeeld onze website www.expertisecentrumnederlands.nl. Wanneer u als school aan de slag wilt met het opstellen van een taalbeleidsplan kunt u ook gebruik maken van dit [stappenplan](#).

Schoolpopulatie

1.1 Tot welke schoolgroep van het Cito behoort uw school?

- Uw school:
- Schoolgroep 1
  - Schoolgroep 2

1.2 Wat is de stabiliteit van de omvang van de leerlingpopulatie in de komende vier jaar?

- Uw school:
- Het leerlingenaantal neemt toe.
  - Op dit moment onzeker.

1.3 Wat is de stabiliteit van de samenstelling van de leerlingenpopulatie in de komende vier jaar?

- Uw school:
- Het percentage leerlingen met gewicht 0.3 en 1.2 blijft nagenoeg gelijk.
  - Het percentage leerlingen met gewicht 0.3 en 1.2 neemt toe.

1.4 Wat is de stabiliteit van het schoolbudget in de komende vier jaar?

- Uw school:
- Het budget neemt toe.
  - Op dit moment onzeker.

Onderwijsachterstandenbeleid

2.1 Gebruikt uw school een VVE-programma?

- Uw school:
- Nee, maar het aantal leerlingen met gewicht 1.2 is ook minder dan de helft.
  - Nee, hoewel meer dan de helft van de leerlingen gewicht 1.2 heeft

2.2 Kan uw school aanspraak maken op extra budget voor taalonderwijs?

- Uw school:
- Ja
  - Nee

Taalbeleid

3.1 Is in uw school een taalcoördinator of een soortgelijke functionaris aangesteld?

Uw school: – Ja
                      – Nee

3.2 Is in uw school een taalbeleidsgroep of iets soortgelijks ingesteld?

Uw school: – Ja **(2)**

3.3 Voert uw school een taalbeleidsplan uit dat niet ouder is dan vier jaar?

Uw school: – Ja **(2)**

3.4 Heeft uw school (bijvoorbeeld binnen het taalbeleidsplan) een visie op taalbeleid geformuleerd?

Uw school: – Nee **(2)**

3.5 Is er beschreven (bijvoorbeeld in het taalbeleidsplan) op welke wijze er binnen de school aan het realiseren van een doorgaande lijn voor taal- en leesontwikkeling wordt gewerkt?

Uw school: – Ja
                      – Nee

3.6 Heeft de school voor het lopende schooljaar streefdoelen geformuleerd op het gebied van taal/lezen, met betrekking tot de leerlingprestaties die aan het eind van het schooljaar behaald moeten zijn?

Uw school: – Ja
                      – Nee

3.7 Zijn er scholingsactiviteiten voor de leerkrachten gepland die erop gericht zijn dat hun handelen in de groep ook daadwerkelijk afgestemd wordt op het realiseren van de na te streven doelen?

Uw school: – Nee **(2)**

3.8 Heeft de taalcoördinator, intern begeleider of directie afspraken ingepland met leerkrachten, om de voortgang te bewaken wat betreft het behalen van de streefdoelen?

Uw school: – Nee **(2)**

3.9 Welke van de onderstaande onderwerpen in uw onderwijs behoeven aandacht in de onderbouw (groep 1, 2 en 3)?

Uw school: *(geen antwoord)*

3.10 Welke van de onderstaande onderwerpen in uw onderwijs behoeven aandacht in de middenbouw (groep 4 en 5)?

Uw school: *(geen antwoord)*

3.11 Welke van de onderstaande onderwerpen in uw onderwijs behoeven aandacht in de bovenbouw (groep 6, 7 en 8)?

Uw school: *(geen antwoord)*

Leerkrachtvaardigheden

4.1 Hoeveel leerkrachten hebben een zodanig klassenmanagement dat ze zich met enkele leerlingen kunnen bezighouden, terwijl anderen doorwerken?

Uw school: – De helft of minder
                          – Meer dan de helft

4.2 Beschikt ten minste 75% van de teamleden over de kennis van kwaliteitsbepalende kenmerken van effectief leesonderwijs?

Uw school: – Ja
                          – Nee

4.3 Worden er groepsbezoeken uitgevoerd of een andere manier van collegiale consultatie om de kwaliteit van de instructie te verhogen?

Uw school: – Nee (2)

4.4 Heeft ten minste 75% van de teamleden de laatste drie jaar scholing gehad op het gebied van taaldidactiek?

Uw school: – Ja
                          – Nee

4.5 Welk(e) onderwerp(en) betrof de scholing in de laatste drie jaar voor de onderbouw (groep 1, 2, 3)?

Uw school: *(geen antwoord)*

4.6 Welk(e) onderwerp(en) betrof de scholing in de laatste drie jaar voor de middenbouw (groep 4 en 5)?

Uw school: *(geen antwoord)*

4.7 Welk(e) onderwerp(en) betrof de scholing in de laatste drie jaar voor de bovenbouw (groep 6, 7 en 8)?

Uw school: *(geen antwoord)*

Inspectieonderzoek

5.1 Van welk jaar dateert het laatste inspectieonderzoek?

Uw school: – Langer dan 3 jaar geleden (2)

5.2 Noemt de inspectie het volgende in haar conclusies als punt waarop verbetering en aandacht nodig is? U dient de scores uit het inspectierapport over te nemen. De aangeboden leerinhouden voor Nederlands en voor rekenen en wiskunde zijn dekkend voor de kerndoelen.

Uw school: – Draagt, nauwelijks of onvoldoende bij (score 1-2)
– Draagt voldoende of in hoge mate bij (score 3-4)

5.3 Noemt de inspectie het volgende in haar conclusies als punt waarop verbetering en aandacht nodig is? U dient de scores uit het inspectierapport over te nemen. De leerinhouden in de verschillende leerjaren sluiten op elkaar aan.

Uw school: – Draagt, nauwelijks of onvoldoende bij (score 1-2)
– Draagt voldoende of in hoge mate bij (score 3-4)

5.4 Noemt de inspectie het volgende in haar conclusies als punt waarop verbetering en aandacht nodig is? U dient de scores uit het inspectierapport over te nemen. De leerinhouden voor Nederlandse taal en voor rekenen en wiskunde worden aan voldoende leerlingen aangeboden tot en met het niveau van leerjaar 8.

Uw school: – Het is niet te beoordelen (score 5)
– Is tijdens het laatste bezoek niet beoordeeld

5.5 Noemt de inspectie het volgende in haar conclusies als punt waarop verbetering en aandacht nodig is? U dient de scores uit het inspectierapport over te nemen. De leerinhouden voor Nederlandse taal en rekenen en wiskunde zijn afgestemd op de onderwijsbehoeften van individuele leerlingen.

Uw school: – Draagt voldoende of in hoge mate bij (score 3-4) (2)

5.6 Noemt de inspectie het volgende in haar conclusies als punt waarop verbetering en aandacht nodig is? U dient de scores uit het inspectierapport over te nemen. De school met een substantieel aantal leerlingen met een leerlinggewicht biedt leerinhouden aan bij Nederlandse taal die passen bij de onderwijsbehoeften van leerlingen met een taalachterstand.

Uw school: – Draagt, nauwelijks of onvoldoende bij (score 1-2) (2)

5.7 Noemt de inspectie het volgende in haar conclusies als punt waarop verbetering en aandacht nodig is? U dient de scores uit het inspectierapport over te nemen. De leraren maken efficiënt gebruik van de geplande onderwijstijd.

Uw school: – Draagt, nauwelijks of onvoldoende bij (score 1-2)
– Het is niet te beoordelen (score 5)

5.8 Noemt de inspectie het volgende in haar conclusies als punt waarop verbetering en aandacht nodig is? U dient de scores uit het inspectierapport over te nemen. De school stemt de hoeveelheid tijd voor leren en onderwijzen bij Nederlandse taal en rekenen en wiskunde af op de onderwijsbehoeften van leerlingen.

Uw school: – Draagt, nauwelijks of onvoldoende bij (score 1-2)
– Is tijdens het laatste bezoek niet beoordeeld

5.9 Noemt de inspectie het volgende in haar conclusies als punt waarop verbetering en aandacht nodig is? U dient de scores uit het inspectierapport over te nemen. De leraren geven expliciet onderwijs in strategieën voor leren en denken.

Uw school: – Draagt, nauwelijks of onvoldoende bij (score 1-2)
– Draagt voldoende of in hoge mate bij (score 3-4)

5.10 Noemt de inspectie het volgende in haar conclusies als punt waarop verbetering en aandacht nodig is? U dient de scores uit het inspectierapport over te nemen. De leraren volgen vorderingen van hun leerlingen systematisch.

Uw school: – Het is niet te beoordelen (score 5) **(2)**

5.11 Noemt de inspectie het volgende in haar conclusies als punt waarop verbetering en aandacht nodig is? U dient de scores uit het inspectierapport over te nemen. De leraren stemmen de instructie en verwerking af op de verschillen in ontwikkeling tussen de leerlingen.

Uw school: – Het is niet te beoordelen (score 5) **(2)**

5.12 Noemt de inspectie het volgende in haar conclusies als punt waarop verbetering en aandacht nodig is? U dient de scores uit het inspectierapport over te nemen. De leerlingen zijn actief betrokken bij de onderwijsactiviteiten.

Uw school: – Draagt voldoende of in hoge mate bij (score 3-4)
– Is tijdens het laatste bezoek niet beoordeeld

5.13 Noemt de inspectie het volgende in haar conclusies als punt waarop verbetering en aandacht nodig is? U dient de scores uit het inspectierapport over te nemen. De resultaten van de leerlingen voor Nederlandse taal en rekenen en wiskunde tijdens de schoolperiode liggen ten minste op het niveau dat op grond van de kenmerken van de leerlingenpopulatie mag worden verwacht.

Uw school: – Draagt voldoende of in hoge mate bij (score 3-4) **(2)**

5.14 Noemt de inspectie het volgende in haar conclusies als punt waarop verbetering en aandacht nodig is? U dient de scores uit het inspectierapport over te nemen. Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften ontwikkelen zich naar hun mogelijkheden.

Uw school: – Draagt voldoende of in hoge mate bij (score 3-4)
– Het is niet te beoordelen (score 5)

Leerlingresultaten en monitoring

6.1 Gebruikt uw school naast toetsen ook leerlingportfolios?

Uw school: – Ja
                              – Nee

6.2 Maakt uw school systematisch gebruik van een leerlingvolgsysteem?

Uw school: – Nee **(2)**

6.3 Gebruikt uw school de leerlingresultaten voor het aanpassen van het taalonderwijs?

Uw school: – Nee **(2)**

6.4 Hoe vaak maakt uw school trendanalyses?

Uw school: – Eens in de twee of drie jaar
                              – Nooit

6.5 Hoe vaak maakt uw school dwarsdoorsneden?

Uw school: – Nooit **(2)**

6.6 We willen graag snel een globale indruk van uw schoolprestaties op het Cito Leerling- volgsysteem. Geef een schatting van het percentage D- en E-scores in groep groep 3 op onderdeel Technisch lezen.

Uw school: – meer dan 40% **(2)**

6.7 We willen graag snel een globale indruk van uw schoolprestaties op het Cito Leerling-volgsysteem. Geef een schatting van het percentage D- en E-scores in groep groep 5 op onderdeel Technisch lezen.

Uw school: – 26% tot 40%
                              – meer dan 40%

6.8 We willen graag snel een globale indruk van uw schoolprestaties op het Cito Leerling- volgsysteem. Geef een schatting van het percentage D- en E-scores in groep groep 4 op onderdeel Begrijpend/ studerend lezen.

Uw school: – 26% tot 40% **(2)**

6.9 We willen graag snel een globale indruk van uw schoolprestaties op het Cito Leerling- volgsysteem. Geef een schatting van het percentage D- en E-scores in groep groep 5 op onderdeel Begrijpend/ studerend lezen.

Uw school: – meer dan 40%
                              – Wij maken geen gebruik van het Cito Leerlingvolgsysteem

6.10 We willen graag snel een globale indruk van uw schoolprestaties op het Cito Leerling- volgsysteem. Geef een schatting van het percentage D- en E-scores in groep groep 7 op onderdeel Begrijpend/ studerend lezen.

Uw school: – meer dan 40%
                              – Wij maken geen gebruik van het Cito Leerlingvolgsysteem

- 6.11 We willen graag snel een globale indruk van uw schoolprestaties op het Cito Leerling-volgsysteem.
Geef een schatting van het percentage D- en E-scores in groep groep 1-2 op onderdeel Woordenschat.
- Uw school: – 26% tot 40% **(2)**
- 6.12 We willen graag snel een globale indruk van uw schoolprestaties op het Cito Leerling-volgsysteem.
Geef een schatting van het percentage D- en E-scores in groep groep 3 op onderdeel Woordenschat.
- Uw school: – 25% of minder
                          – meer dan 40%
- 6.13 We willen graag snel een globale indruk van uw schoolprestaties op het Cito Leerling-volgsysteem.
Geef een schatting van het percentage D- en E-scores in groep groep 5 op onderdeel Woordenschat.
- Uw school: – 26% tot 40%
                          – Wij maken geen gebruik van het Cito Leerlingvolgsysteem
- 6.14 We willen graag snel een globale indruk van uw schoolprestaties op het Cito Leerling-volgsysteem.
Geef een schatting van het percentage D- en E-scores in groep groep 7 op onderdeel Woordenschat.
- Uw school: – meer dan 40% **(2)**

Aanbod

- 7.1 Neemt de school aanvullende maatregelen om zwakke plekken in de taal- en/of leesmethode te compenseren?
- Uw school: – Ja
                      – Nee
- 7.2 Welk deel van leerkrachten geeft dagelijks gedifferentieerde instructie in de praktijk?
- Uw school: – De helft of minder
                      – Meer dan de helft
- 7.3 Is in elke groep tijd ingeroosterd voor pre-teaching bij taalzwakke leerlingen?
- Uw school: – Nee **(2)**
- 7.4 Zijn er op schoolniveau afspraken gemaakt over extra instructietijd voor zwakke lezers en de kwaliteit van de leestijd?
- Uw school: – Nee **(2)**
- 7.5 In welke groepen gebruikt de school het Protocol Leesproblemen en Dyslexie van het Expertisecentrum Nederlands voor preventie en vroegtijdige signalering bij leesproblemen?
- Uw school: *(geen antwoord)*
- 7.6 In welke groepen wordt er een algemeen groepsplan opgesteld?
- Uw school: *(geen antwoord)*
- 7.7 Gebruikt uw school een methode voor aanvankelijk technisch lezen die jonger is dan acht jaar?
- Uw school: – Nee, de gebruikte methode is ouder dan acht jaar
                      – De school gebruikt geen methode voor aanvankelijk technisch lezen
- 7.8 Gebruikt uw school een methode voor voortgezet technisch lezen die jonger is dan acht jaar?
- Uw school: – De school gebruikt geen methode voor voortgezet technisch lezen **(2)**
- 7.9 Gebruikt uw school een methode voor begrijpend lezen die jonger is dan acht jaar?
- Uw school: – Nee, de gebruikte methode is ouder dan acht jaar
                      – De school gebruikt geen methode voor begrijpend lezen
- 7.10 Gebruikt uw school een methode voor spelling die jonger is dan acht jaar?
- Uw school: – Nee, de gebruikte methode is ouder dan acht jaar

Taaldomeinen

Hoe scoort uw school per taaldomein?

In de radargrafiek ziet u in één oogopslag hoe de score er per taaldomein uit ziet. Naast de score op schoolniveau wordt ook een individuele score weergegeven. De resultaten geven aanknopingspunten om als team over in gesprek te gaan. Op de volgende pagina's worden de verschillende taaldomeinen kort toegelicht.

In gesprek

Hieronder worden enkele suggesties gegeven voor vragen bij de bespreking van deze radargrafiek.

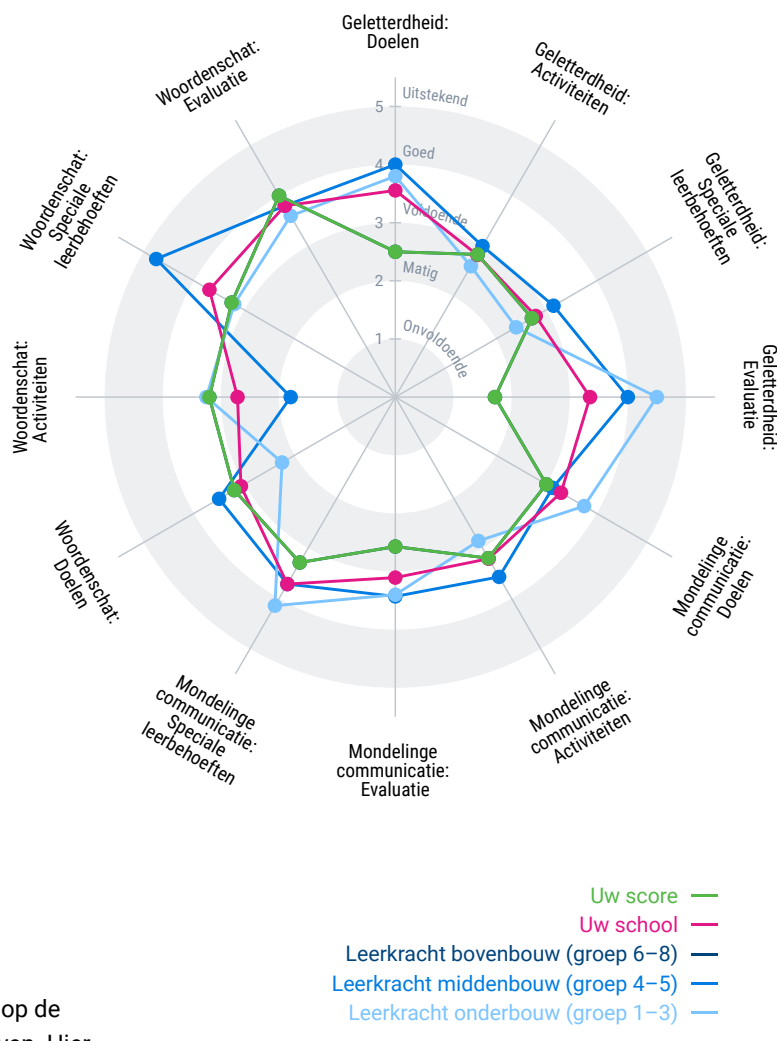
- Wat doen we nu al goed?
- Welke lees- en schrijfdidactiek en aanpakken worden er op dit moment in de klas gehanteerd?
- Waar zou een aanscherping in didactiek of aanpak gewenst zijn?
- Hoe zien we die aanscherping praktisch voor ons?
- Welke zichtbare veranderingen gaat dat in de klas opleveren?

Bespreking van de afzonderlijke vragen

Op de volgende pagina's worden de resultaten op de afzonderlijke vragen per taaldomein weergegeven. Hier komen de eventuele uitschieters naar voren.

Aan de slag

Naast een toelichting op de taaldomeinen vindt u op de volgende pagina's per taaldomein suggesties voor praktische publicaties en websites die gebruikt kunnen worden voor verbeterlagen. Raadpleeg ook onze website www.expertisecentrumnederlands.nl. Wanneer u als school aan de slag wilt met het opstellen van een taalbeleidsplan kunt u ook gebruik maken van dit [stappenplan](#).

Geletterdheid

Begrijpend lezen

Lezen met begrip is een basisvaardigheid in onze maatschappij. Op school, thuis, onderweg, in het vervolgonderwijs en op het werk. Bij begrijpend lezen spelen verschillende factoren een rol: het technisch lezen, de woordenschat en de achtergrondkennis.

Aan de slag

Regelmatig worden rapporten en adviezen gepubliceerd waarin onderzoek naar leesvaardigheid en leesonderwijs wordt vertaald naar de praktijk van de werkvloer, om het leesonderwijs te verbeteren. Hierin staan praktische handvatten die direct op school ingezet kunnen worden. Zo verscheen er vanuit de Taalunie [een rapport met acties en aanbevelingen rondom vijf kernthema's](#). De Vlaamse Onderwijs Raad (VLOR) publiceerde een praktijkgids waarin zij [vijf 'didactische sleutels'](#) onderscheiden die het begrijpend-leesproces stimuleren.

Schrijven

Schrijven is een complexe vaardigheid en vraagt veel van kinderen: het genereren en structureren van ideeën, het formuleren en correct schrijven van een tekst, en het evalueren en verbeteren van die tekst. Om tot een goede tekst te komen, gebruiken leerlingen strategieën voor, tijdens en na het schrijven. Daarom spreken we van strategisch schrijven.

Aan de slag

In het boek [Opbrengstgericht werken aan lezen en schrijven](#) vindt u suggesties, voorbeelden en checklists om op interactieve wijze opbrengstgericht te werken aan de ontwikkeling van lees- en schrijfvaardigheid bij leerlingen in groep 4 tot en met 8. Lezen en schrijven zijn domeinen die vanzelfsprekend in het zaakvakonderwijs aan bod komen. Lees in het boek [Zaakvakken en Taal: Twee vliegen in een klap!](#) hoe u doelgericht kunt werken aan taal binnen de thema's van het zaakvakonderwijs.

Leerlijnen en tussendoelen geletterdheid

Het kan lastig zijn om direct te doorzien wat bedoeld wordt met de termen 'leerlijnen' en 'tussendoelen'; het zijn best abstracte begrippen. Wilt u meer weten en concrete handvatten krijgen voor het werken met tussendoelen rondom geletterdheid en het integreren van de leerlijnen in de organisatie van het onderwijs? Kijk dan op www.leerlijnentaal.nl of in de boeken [Tussendoelen beginnende geletterdheid](#) of [Tussendoelen gevorderde geletterdheid](#).

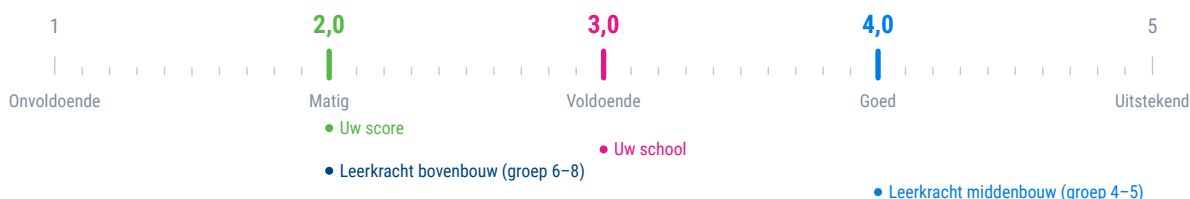
Geletterdheid

Doelen

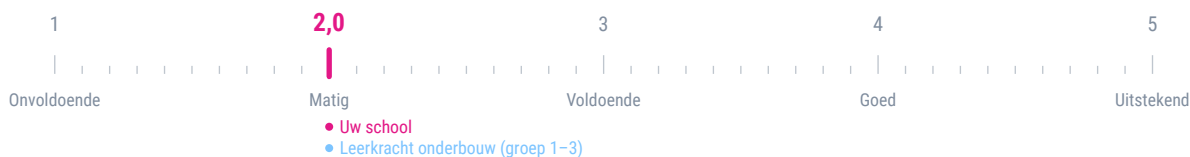
8.1 Als ik activiteiten uitvoer op het gebied van beginnende (onderbouw) of gevorderde (middenbouw/bovenbouw) geletterdheid, stel ik vast op welke tussendoelen ze betrekking hebben/hadden.

8.2 Ik organiseer activiteiten die gericht zijn op de lees- en schrijfmotivatie. Leerlingen leren het nut van lezen en schrijven inzien en worden gemotiveerd dagelijks te lezen en schrijven.

8.3 Ik maak kinderen vertrouwd met verhalen en hun structuur, met boeken en met de taal die in boeken wordt gebruikt, door in mijn groep met de kinderen te praten over verhalen en boeken.

8.4 In mijn groep voer ik activiteiten uit rondom verhaalbegrip. Kinderen doen bijvoorbeeld voorspellingen over het verloop van het verhaal en spelen het na afloop na.

8.5 In mijn groep organiseer ik activiteiten die kinderen laten ontdekken dat er overeenstemming is tussen de klanken van een woord en de weergave in letters. Dit doen we bijvoorbeeld met behulp van een lettermuur of lettertafel.

8.6 Ik zorg ervoor dat kinderen de relatie tussen gesproken en geschreven taal ontdekken. Dit betekent dat ik bijvoorbeeld liedjes en versjes uitschrijf/teken op flap zodat kinderen de koppeling tussen gesproken en geschreven taal zien.

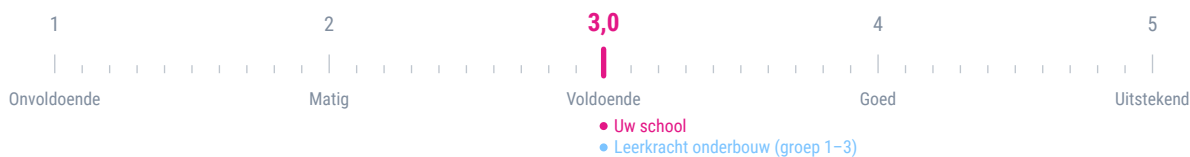

Geletterdheid

Activiteiten

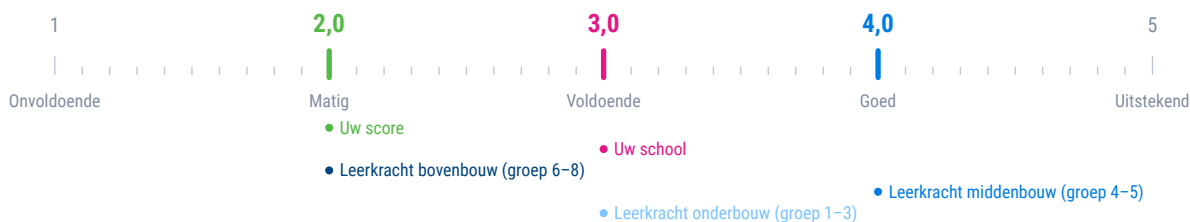
9.1 Ik schrijf dagelijks in het bijzijn van leerlingen, zodat ik voor hen een voorbeeld ben en zij kennis maken met de geschreven taal.

9.2 Ik zorg ervoor dat leerlingen schrijfactiviteiten uitvoeren die voor hen een duidelijke functie en betekenis hebben. Zij schrijven met een bepaald doel en gericht aan één of meer personen.

9.3 Ik laat leerlingen regelmatig zelfstandig werken in heterogene groepjes, zoals onderzoeksgroepen of redactiegroepen.

9.4 Als ik een verhaal of prentenboek voorlees, stel ik leerlingen voorspellende vragen. Bijvoorbeeld: hoe denk je dat het verhaal verder gaat, wat zou de hoofdpersoon graag willen, hoe kan het probleem opgelost worden?

9.5 Ik zorg ervoor dat ik als een voorbeeld voor de leerlingen fungeer. Ik doe gewenst gedrag voor en demonstreer hoe bepaalde strategieën moeten worden toegepast.

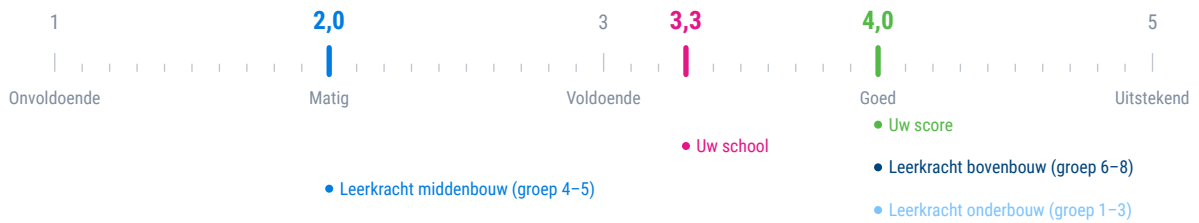
9.6 Ik zorg ervoor dat de leerlingen de lees- en schrijfstrategieën ook toepassen als ze teksten lezen en schrijven bij de zaakvakken.

9.7 Ik stimuleer ouders om zo lang mogelijk te blijven voorlezen of samen te lezen met hun kinderen.

9.8 In mijn klas zijn kenmerken van een stimulerende lees- en schrijffomgeving aanwezig, zoals:

Geletterdheid

Speciale leerbehoeften

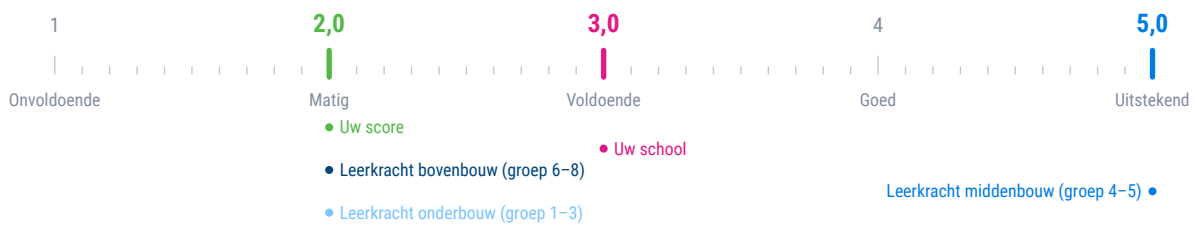
Leerlingen met lees- en spellingproblemen

Om goed te kunnen lezen met begrip moet het technisch lezen op orde zijn. Soms blijft de leesontwikkeling achter bij kinderen of hebben leerlingen veel moeite met spellen. Voor deze leerlingen is specifieke ondersteuning nodig.

Aan de slag

Met de [protocollenreeks Leesproblemen en Dyslexie](#) kunnen leerkrachten en leesspecialisten in het (speciaal) basisonderwijs in een doorgaande lijn werken aan de signalering en aanpak van lees- en spellingproblemen. Daarmee kunnen ze het lees- en spellingonderwijs voor alle leerlingen effectief inrichten. Kijk ook eens op de [website van Dyslexie Centraal](#). Hier vindt u alle onafhankelijke kennis en informatie over leesproblemen en dyslexie in onderwijs en zorg.

- 10.1 Voor groep 1-2: Ik gebruik het Protocol Preventie van Leesproblemen voor het signaleren van kleuters met een achterstand op het gebied van beginnende geletterdheid. Voor groep 3-8: Ik hanteer richtlijnen uit het Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor de signalering van kinderen met lees- en/of spellingproblemen.

- 10.2 Voor groep 1-2: Ik gebruik de suggesties uit het Protocol Preventie van Leesproblemen voor de begeleiding van kleuters met een achterstand op het gebied van beginnende geletterdheid. Voor groep 3-8: Ik gebruik de aanwijzingen uit het Protocol Leesproblemen en Dyslexie voor de begeleiding van kinderen met lees- en/of spellingproblemen.

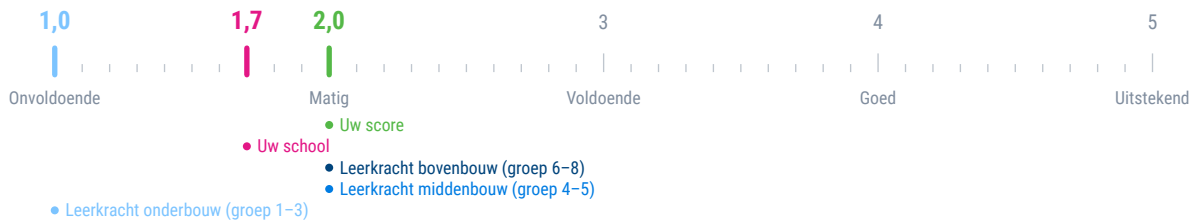
- 10.3 Ik geef leerlingen met een zwakke ontwikkeling in beginnende geletterdheid (groep 1-2) of zwakke lees-/schrijfontwikkeling (groep 3-8) extra begeleiding door preteaching en reteaching, individueel of in een kleine groep.

10.4 Leerlingen met een zwakke ontwikkeling in beginnende geletterdheid krijgen:

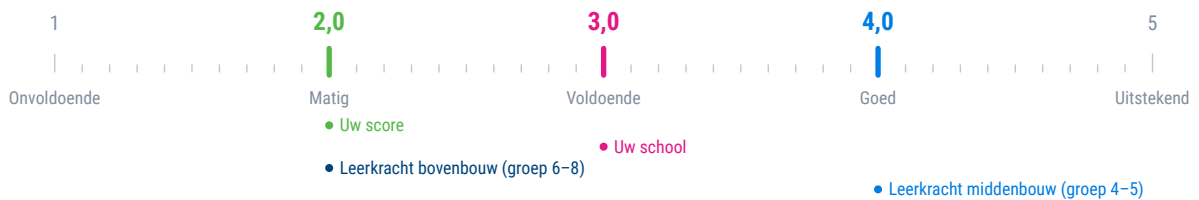
10.5 Vanaf groep 3: Ik laat leerlingen met een zwakke lees-/schrijfontwikkeling niet alleen deelvaardigheden op werkbladen oefenen, maar bied ze ook functionele lees-/schrijfactiviteiten.

10.6 Ik bied kinderen meer uitdaging in hun lees- en schrijfactiviteiten als ze daaraan behoefte hebben.

10.7 Sterke lezers en schrijvers laat ik vaker zelfstandig werken. Zij luisteren enkel naar de basisinstructie en krijgen daarnaast aanvullende, uitdagende taken.

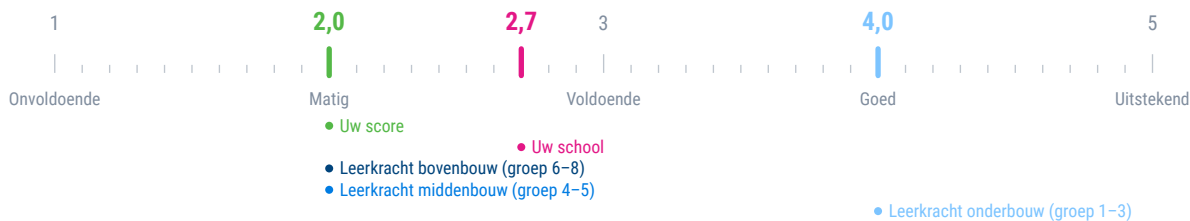
Geletterdheid

Evaluatie

- 11.1 De tussendoelen gevorderde geletterdheid (midden- en bovenbouw) en de tussendoelen beginnende geletterdheid (onderbouw) zijn voor mij belangrijke ijkpunten bij het volgen van de ontwikkeling van leerlingen.

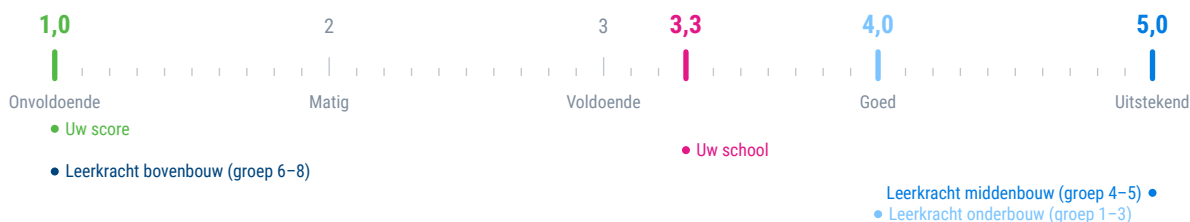
- 11.2 Ik volg de vorderingen van leerlingen op het gebied van geletterdheid door te toetsen. De toetsgegevens leg ik vast.

- 11.3 Ik volg de vorderingen van leerlingen op het gebied van geletterdheid door te observeren en hun werk te bekijken. De observatiegegevens leg ik vast.

- 11.4 Ik stem mijn didactisch handelen af op de informatie die toets- en observatiegegevens op het gebied van geletterdheid opleveren.

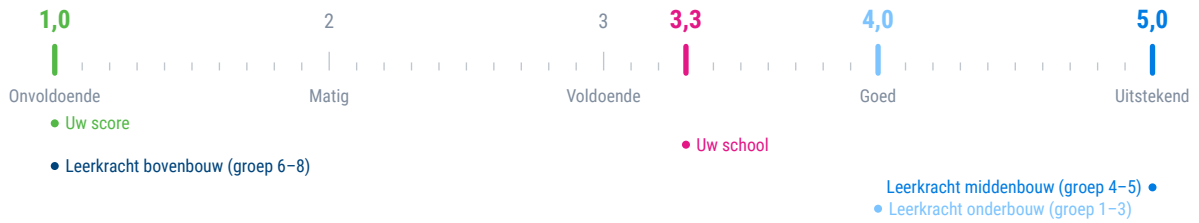
- 11.5 Ik voer regelmatig gesprekken met kinderen waarin we:

11.6 Ik laat leerlingen regelmatig zelfevaluatelijsten invullen gericht op hun eigen ontwikkeling in lezen en schrijven.

11.7 Ik maak gebruik van lees- en/of schrijfportfolio's: een plakboek of map met daarin verschillende soorten die documenten die de lees- of schrijfontwikkeling van de leerling illustreren.

Mondelinge communicatie

Een goede mondelinge taalvaardigheid is een belangrijke voorwaarde voor het schoolsucces van leerlingen en hun latere functioneren in de maatschappij. Gerichte aandacht voor de ontwikkeling van mondelinge taalvaardigheid is daarom belangrijk.

Aan de slag

Om een taal goed te leren, is het van belang dat kinderen van jongs af aan veel praten en daar impliciet feedback op krijgen. In de verschillende uitgaven van [De Taallijn](#) is een aanpak van de stimulering van mondelinge vaardigheden van het jonge kind uitgewerkt. Leidster- en leerkrachtvaardigheden zijn ook hier van doorslaggevend belang en het volgen van de ontwikkeling van kinderen krijgt de aandacht die het verdient. Omdat mondelinge taal zo 'vluchtig' is, is het niet eenvoudig de ontwikkeling van leerlingen te volgen. Met de materialen in [De Taallijn](#) kunt u daar stappen in zetten, van VVE tot in groep 4.

In het boek [Opbrengstgericht werken aan mondelinge taalvaardigheid](#) vindt u suggesties, voorbeelden en checklists om op interactieve wijze opbrengstgericht te werken aan de ontwikkeling van spreek- en luistervaardigheid bij leerlingen in groep 4 tot en met 8.

In het boek [Honderduit!](#) vindt u krachtige mondelinge taalroutines waarmee doelgericht aan mondelinge vaardigheden gewerkt kan worden van groep 1 tot en met 8 in het (speciaal) basisonderwijs. En kijk ook eens in de [Reflectiewijzer van de Inspectie van het Onderwijs](#). Dit instrument kan ondersteuning bieden om met het team in gesprek te gaan over het mondelinge taalonderwijs op school.

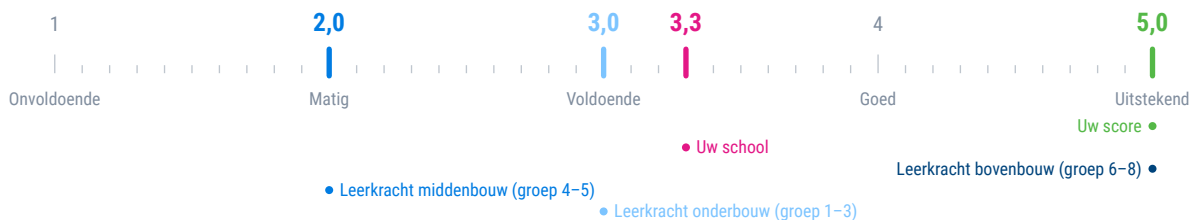
Leerlijnen en tussendoelen mondelinge communicatie

Ook voor dit domein is een publicatie beschikbaar, namelijk het boek [Tussendoelen Mondelinge Communicatie](#), waarin uitleg, praktische suggesties en voorbeelden bij de leerlijnen en tussendoelen uitgewerkt zijn. Dat kan iedereen in het team helpen om doelgericht en interactief de ontwikkeling van het luisteren, spreken en gesprekken voeren door je leerlingen te stimuleren en volgen.

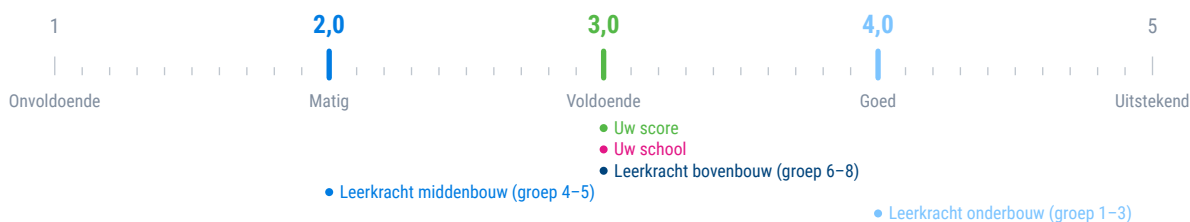
Mondelinge communicatie

Doelen

12.1 Als ik activiteiten uitvoer op het gebied van mondelinge communicatie, stel ik vast op welke tussendoelen ze betrekking hebben/hadden.

12.2 In mijn groep organiseer ik activiteiten die erop gericht zijn dat kinderen goed kunnen deelnemen aan gesprekken. Ze leren bijvoorbeeld:

12.3 Ik zorg ervoor dat kinderen op interactieve wijze tot leren komen.

12.4 Ik leer kinderen gespreksregels aan en zorg dat ze de taal doelgericht gebruiken.

12.5 In mijn groep besteed ik aandacht aan correct taalgebruik.

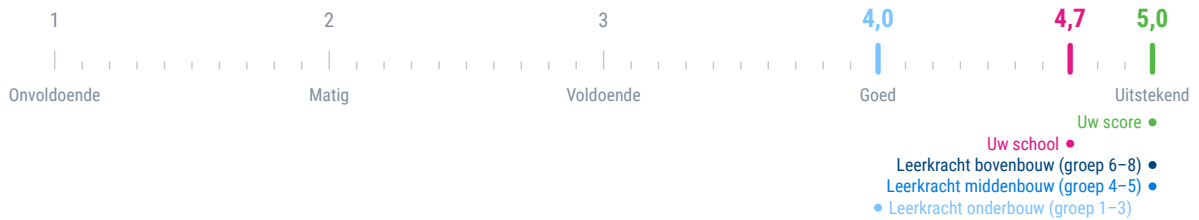

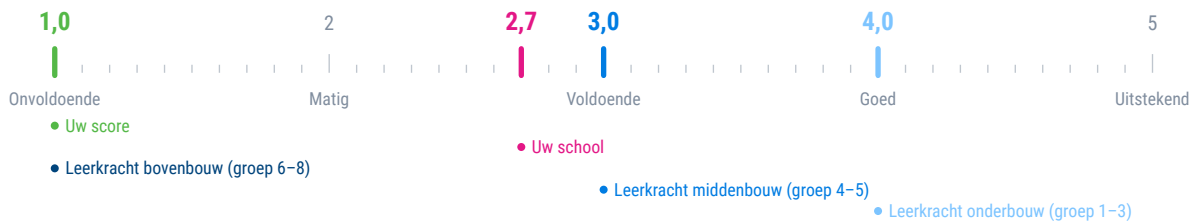
12.6 In mijn groep besteed ik aandacht aan begrijpend luisteren.

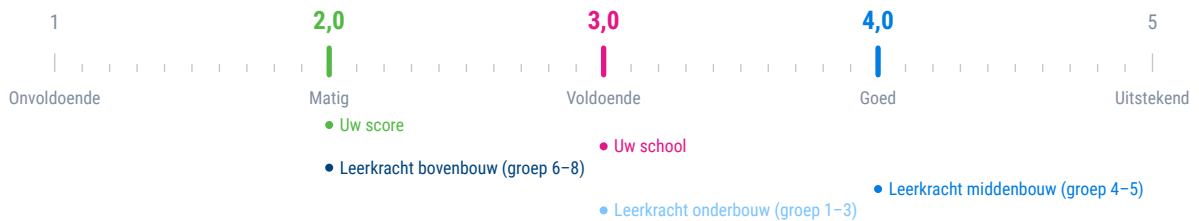
12.7 Ik werk in mijn groep aan vertel- en presentatievaardigheden.

12.8 Ik reflecteer met de kinderen op communicatie door:

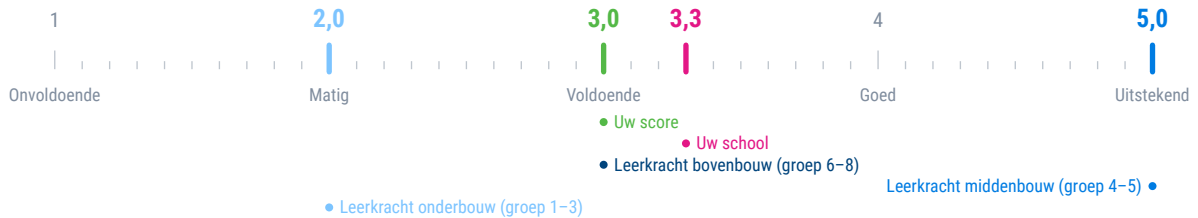
12.9 Ik reflecteer met de kinderen op taal. Ze leren bijvoorbeeld:

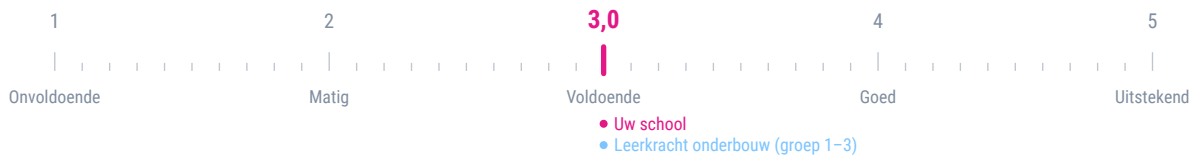
Mondelinge communicatie

Activiteiten

- 13.1 Ik geef kinderen veel gelegenheid om te praten door kringgesprekken af te wisselen met tweetalgesprekken of gesprekken in een klein kring.

- 13.2 Ik betrek ouders bij de activiteiten voor mondelinge communicatie, bijvoorbeeld door ze regelmatig te informeren over het thema waaraan we werken of ze te stimuleren om thuis ook over het thema te praten.

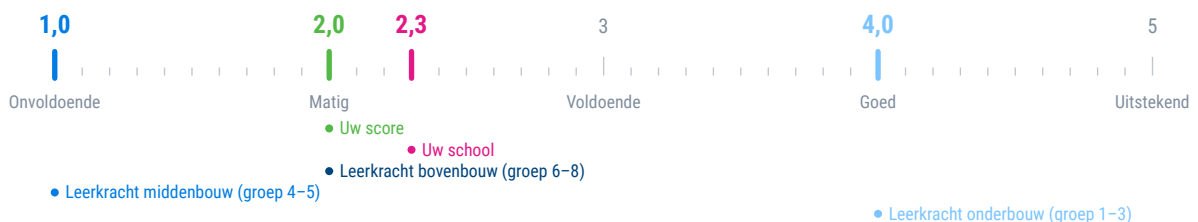
- 13.3 Ik stimuleer ouders om samen met hun kind naar actuele informatiebronnen te kijken en erover te praten.

- 13.4 In mijn klas zijn kenmerken van een stimulerende leeromgeving voor de mondelinge communicatie aanwezig.

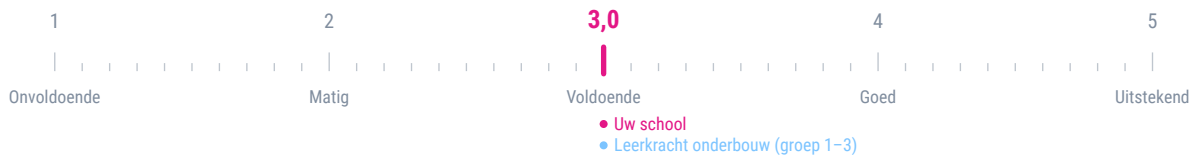
- 13.5 In mijn groep maak ik gebruik van diverse routines: betekenisvolle activiteiten die dagelijks of wekelijks terugkomen en kinderen aanzetten tot communicatie. De activiteit is voor de kinderen erg herkenbaar.

13.6 In mijn groep wordt er tijd ingeruimd om verhalen of gebeurtenissen na te spelen of na te vertellen.

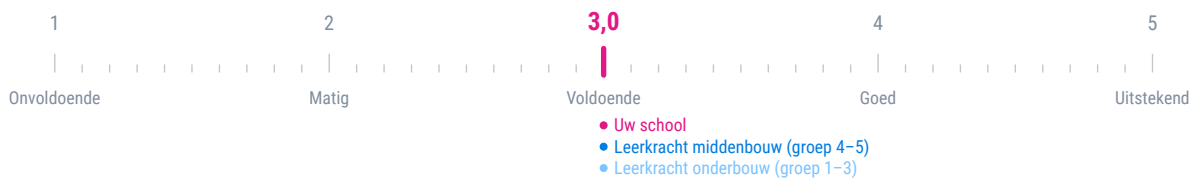
13.7 Ik lees regelmatig op interactieve wijze verhalen voor. Hierbij stel ik veel verdiepende vragen over het verhaal en geef ik kinderen zoveel mogelijk ruimte om te praten.

13.8 Behalve tijdens de taallessen, besteed ik ook tijdens andere vakken aandacht aan mondelinge communicatie. Ik voer bijvoorbeeld kringgesprekken over historische gebeurtenissen bij geschiedenis of laat kinderen een presentatie geven bij wereldoriëntatie.

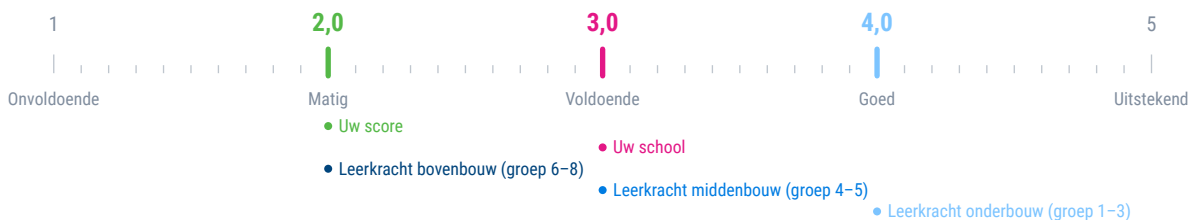
13.9 Ik hanteer in gesprekken met leerlingen diverse interactievaardigheden (ruimte geven voor eigen bijdrage van leerlingen, beurt doorspelen, stiltes laten vallen, vragen om uitleg, doorvragen) om te stimuleren dat leerlingen meer en langer praten.

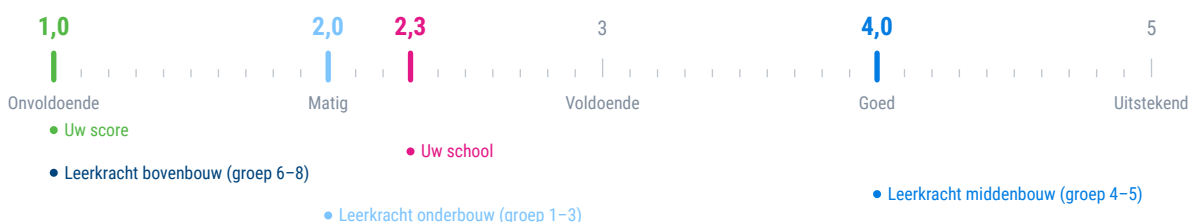
Mondelinge communicatie

Evaluatie

14.1 De tussendoelen mondelinge communicatie zijn voor mij belangrijke ijkpunten bij het volgen van de ontwikkeling van leerlingen.

14.2 Ik volg de vorderingen van leerlingen op het gebied van mondelinge communicatie door te toetsen. De toetsgegevens leg ik vast.

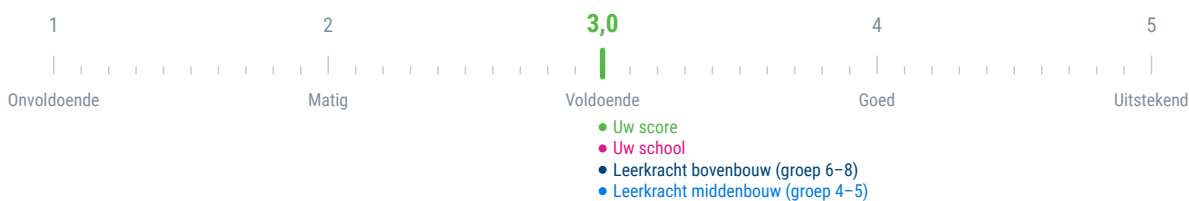
14.3 Ik volg de vorderingen van leerlingen op het gebied van mondelinge communicatie door te observeren in diverse situaties waarin zij taal gebruiken. De observatiegegevens leg ik vast.

14.4 In mijn groep maak ik gebruik van portfolio's: een plakboek of (digitale) map met daarin verschillende soorten documenten die de mondelinge taalontwikkeling van de leerling illustreren.

14.5 Ik laat leerlingen regelmatig zelfevaluatielijsten invullen gericht op hun eigen ontwikkeling in spreken en luisteren.

14.6 In mijn groep wordt aan peerevaluatie gedaan: de leerlingen beoordelen het mondelinge taalgebruik van hun klasgenoten.

14.7 Ik stem mijn didactisch handelen af op de informatie die toets- en observatiegegevens op het gebied van mondelinge communicatie opleveren.

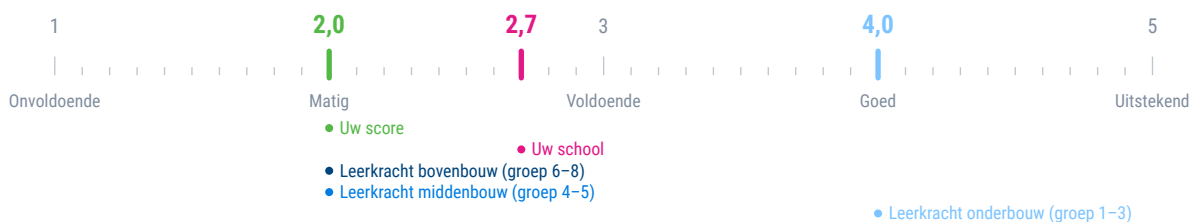
Mondelinge communicatie

Speciale leerbehoeften

- 15.1 Ik zorg ervoor dat leerlingen met een zwakke mondelinge taalvaardigheid meer dan eenmaal per week aan een kleine kring deelnemen.

- 15.2 Ik geef leerlingen met een zwakke mondelinge taalvaardigheid extra begeleiding en oefening door preteaching en reteaching. Hierbij zorg ik dat ik leerstappen en -activiteiten zo expliciet mogelijk maak.

- 15.3 Ik creëer een veilig klimaat waarin stille leerlingen en minder taalvaardige leerlingen ook de kans krijgen het woord te nemen. Ik houd bijvoorbeeld rekening met de samenstelling van groepjes bij bepaalde activiteiten.

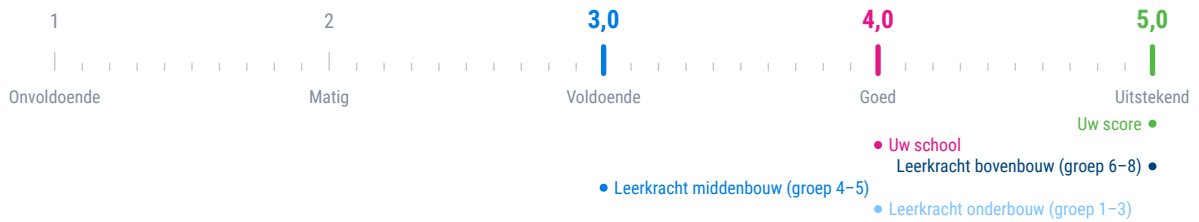
- 15.4 Ik zorg ervoor dat ik als een voorbeeld voor de leerlingen fungeer. Ik doe gewenst gedrag voor en demonstreer hoe bepaalde strategieën moeten worden toegepast.

15.5 Ik zorg ervoor dat leerlingen met een zwakke mondelinge taalvaardigheid tijdens gesprekken en instructiemomenten naast auditieve informatie, ter ondersteuning ook visueel materiaal aangeboden krijgen.

15.6 Voor taalsterke leerlingen organiseer ik minimaal wekelijks uitdagende opdrachten en activiteiten met inspirerende onderwerpen.

15.7 Ik kies gespreksonderwerpen die aansluiten bij de interesses van leerlingen.

Woordenschat

Onderzoek heeft aangetoond dat een leerling minimaal 90% van de woorden in de tekst moet kennen, om een tekst echt goed te kunnen begrijpen. Dat geeft aan hoe belangrijk een goede woordenschat is voor het lezen. Om een tekst goed te kunnen begrijpen is het niet alleen nodig dat leerlingen veel woorden kennen en dus een brede woordenschat hebben; het is ook belangrijk dat ze de betekenis van deze woorden goed kennen en dat er in het mentale lexicon veel verbindingen tussen woorden zijn opgeslagen (de diepte van de woordenschat).

Aan de slag

Woordenschat is een thema dat ook in de meeste bronnen bij de overige taaldomeinen is verwerkt. Het is een belangrijke rode draad in de taalontwikkeling en het leren van alle kinderen. U leest met name in de verschillende publicaties van [De Taallijn](#) hoe woordenschat een duidelijke eigen plaats in het onderwijs krijgt, als systematisch terugkerend onderdeel van het onderwijs.

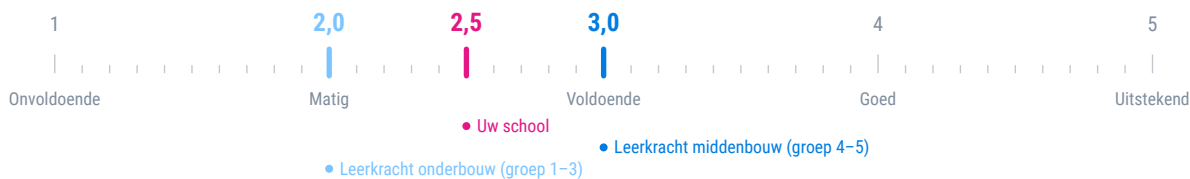
Het boek [Op Wordenjacht](#) beschrijft een flinke hoeveelheid uitgewerkte voorbeelden en richtlijnen van woordenschatroutines. Door met kinderen elke dag kort maar krachtig met doelwoorden aan de slag te gaan, krijgt de woordenschatontwikkeling van alle leerlingen doorlopend een 'boost'. Grafische modellen ondersteunen het leerproces. Door hun vorm verbeelden ze de onderlinge relaties die er tussen de woorden en begrippen in het model bestaan. Een beeld, zoals de Wordenparaplu, is heel geschikt om de woordenschat te stimuleren.

Woordenschat

Doelen

16.1 Als ik woordenschatactiviteiten uitvoer, stel ik (vooraf of naderhand) vast op welke tussendoelen ze betrekking hebben/hadden.

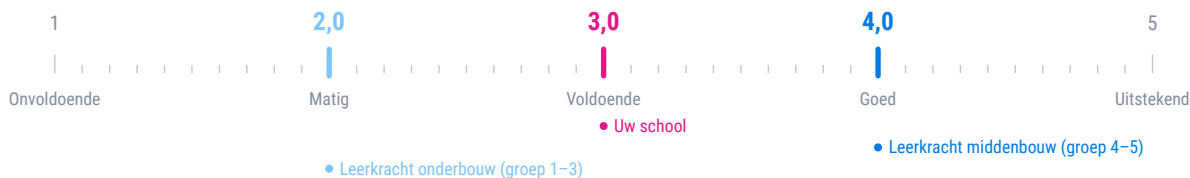
16.2 Ik zorg ervoor dat de doelen waaraan gewerkt wordt tijdens woordenschatonderwijs voor de leerlingen duidelijk zijn.

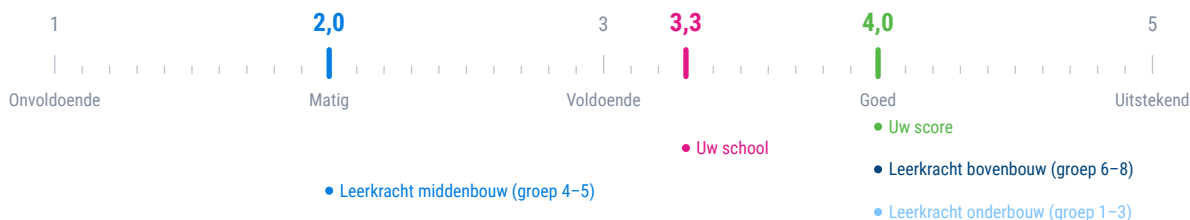
16.3 Ik ben er op gericht dat leerlingen zelfstandig hun woordenschat verbreden en verdiepen.

16.4 In mijn groep werk ik dagelijks systematisch aan woordenschatuitbreiding van:

16.5 Leerlingen leren hoe ze (nieuwe) woordbetekenissen kunnen afleiden door:

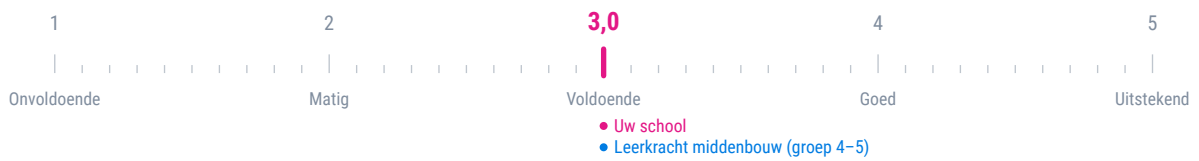
16.6 Ik laat leerlingen woorden ook buiten de context definiëren.

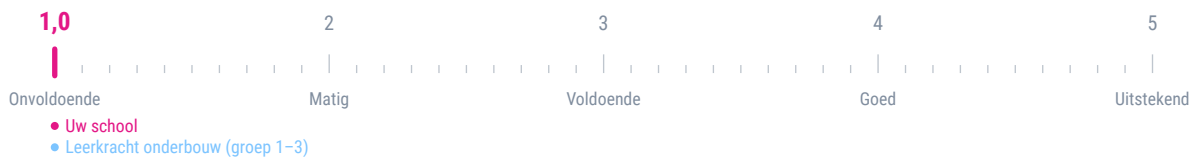
16.7 In mijn groep organiseer ik activiteiten die erop gericht zijn dat:

16.8 In mijn groep ben ik erop gericht dat leerlingen zelf

16.9 Ik organiseer activiteiten die erop gericht zijn dat kinderen een diepe woordenschat verwerven. Kinderen leren daarbij de verschillende betekenisaspecten van een woord.

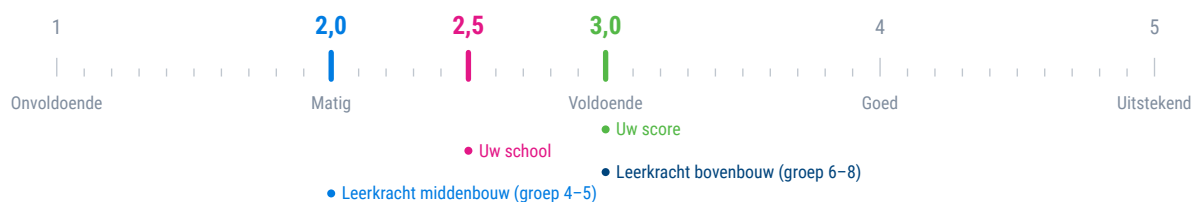
Woordenschat

Activiteiten

17.1 Nieuwe woorden bied ik altijd in een betekenisvolle context aan, in samenhang met andere woorden.

17.2 Als ik tijdens het voorlezen een moeilijk woord tegenkom, laat ik altijd leerlingen zien wat mijn strategie is: de betekenis wel of niet achterhalen en zo ja, hoe dan?

17.3 Ik hanteer interactief voorlezen van prentenboeken en verhalen in de kleine kring als werkvorm in mijn woordenschatonderwijs.

17.4 Ik betrek ouders bij de activiteiten voor woordenschatontwikkeling door ze regelmatig te informeren over het thema en de nieuwe woorden waaraan we werken en stimuleer ze om deze woorden ook thuis te gebruiken.

17.5 Ik wijs ouders erop dat ook voor uitbreiding van de woordenschat (voor)lezen heel belangrijk is.

17.6 In mijn klas zijn kenmerken van een stimulerende leeromgeving voor de uitbreiding en herhaling van de woordenschat aanwezig.

17.7 De zaakvakken grijp ik aan als belangrijke bron voor de uitbreiding van de woordenschat.

17.8 Als ik ontdekactiviteiten organiseer in mijn groep, grijp ik deze aan als belangrijke activiteiten voor de uitbreiding van de woordenschat. Ik begeleid de activiteiten bewust op een 'talige' manier.

Woordenschat

Speciale leerbehoeften

18.1 Voor leerlingen met een beperkte woordenschat organiseer ik wekelijks extra activiteiten in een kleine groep gericht op de uitbreiding van de woordenschat.

18.2 Bij leerlingen met een beperkte woordenschat ben ik extra gericht op het opdoen van ervaringen rondom het begrip.

18.3 Bij leerlingen met een beperkte woordenschat ben ik er extra op gericht of de woorden op langere termijn nog bekijken.

18.4 Ik geef leerlingen met een beperkte woordenschat extra begeleiding door preteaching en reteaching. Hierbij zorg ik dat ik leerstappen en -activiteiten zo expliciet mogelijk maak.

18.5 Met leerlingen die nog geen Nederlands spreken als zij op school komen, werk ik gericht aan de ontwikkeling van de basiswoordenschat.

Woordenschat

Evaluatie

19.1 De tussendoelen woordenschat zijn voor mij belangrijke ijkpunten bij het volgen van de ontwikkeling van leerlingen.

19.2 Ik controleer na afloop van een thema of de leerlingen nieuw aangeboden woorden ook daadwerkelijk beheersen.

19.3 Ik volg de vorderingen van leerlingen op het gebied van woordenschat door te toetsen. De toetsgegevens leg ik vast.

19.4 Ik observeer of leerlingen de woorden die ze geleerd hebben, ook actief gebruiken in gesprekken en in hun schrijfproducten (middenbouw/bovenbouw). De observatiegegevens leg ik vast.

19.5 Ik stem mijn didactisch handelen af op de informatie die toets- en observatiegegevens op het gebied van woordenschat opleveren.

Tot slot

Aan de slag met de resultaten.

We hopen dat u hiermee meer inzicht heeft gekregen in de vormgeving van het taalonderwijs op uw school en dat het gesprek hierover binnen het team is aangewakkerd. De suggesties in deze rapportage voor publicaties en andere materialen kunnen tevens handvatten bieden voor een verbetertraject. Neem ook eens een kijkje op onze [website](#) of in de [webwinkel](#).

Heeft u behoefte aan extra ondersteuning, neem dan gerust contact met ons op door te mailen naar info@expertisecentrumnederlands.nl. Wij gaan graag met u in gesprek over de mogelijkheden.